

SP7MP MTP2/01, Michaela Kubičková

B

TÉMA: Výuka žáků s mentálním postižením s prvky muzikoterapie

VÝZKUMNÝ PROBLÉM: Vliv muzikoterapie na efektivnost výuky žáků s mentálním postižením

HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA: Jak ovlivňují prvky muzikoterapie výuku žáků s mentálním postižením?

VEDLEJŠÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY: Ovlivňují prvky muzikoterapie motivaci při vyučování žáků s mentálním postižením a v jaké míře?

Jaké mají prvky muzikoterapie dopad na efektivnost procesu učení žáků s mentálním postižením?

Dosahují žáci s mentálním postižením lepších výsledků při výuce v důsledku této terapie?

Proč je zvolené téma relevantní?

Žákům s mentálním postižením jejich handicap ztěžuje schopnost učit se stejně efektivně jako jedincům vzdělávajícím se v hlavním vzdělávacím proudu. Žáci s mentálním postižením potřebují speciální přístup i speciální metody při vyučování. Muzikoterapie je jedna z nejčastěji využívaných terapií pro jedince s postižením. Patří také k oblíbeným přístupům při socializaci těchto jedinců. Když se tedy prvky muzikoterapie zapojí přímo do výuky žáků s mentálním postižením, nabízí se otázka, jak ovlivňují proces vyučování.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak ovlivňují prvky muzikoterapie výuku žáků s mentálním postižením. Cílem je také odhalit, zda se pomocí tohoto přístupu zvyšuje motivace žáků, zapamatování a uchování naučeného. V neposlední řadě má za úkol objasnit vliv na celkovou efektivnost výuky.

Výzkumná strategie

Jedná se o kvalitativní výzkum, který je pro zvolený výzkumný problém nejvhodnější a to z toho důvodu, že se snaží objasnit kvalitu výuky žáků s mentálním postižením s užitím prvků muzikoterapie.

Metoda sběru dat

Jako nejvhodnější metody sběru dat bude zvoleno pozorování a rozhovor. Pozorování bude pokud možno nezúčastněné. Touto metodou je možno zkoumat aktivitu třídy při běžné výuce, zaměřit se na zvolený problém a získávat informace o způsobech, metodách a výsledcích výuky. Následný rozhovor s třídním učitelem umožní náhled na jeho vlastní postoje, přístup k výuce, žákům a metodám vyučování. Případně lze výzkum doplnit i rozhovorem se žáky. Zde je ovšem těžko odhadnutelné, zda žáci budou reagovat či komunikovat, a zda budou jejich výpovědi adekvátní.

Počet zkoumaných jednotek a způsob kontaktování

Nejvhodnější je přímé oslovení ředitele či ředitelky některé ze základních škol speciálních v Brně pomocí elektronické pošty, domluvení schůzky a následná realizace této schůzky, kde se dohodne průběh zkoumání. V každé třídě této školy bude realizováno pozorování třídy a rozhovor s třídním učitelem popřípadě s žáky.

Úryvek ze scénáře rozhovoru

Používáte prvky muzikoterapie ve vaší výuce?

Používáte ji jen v určitých předmětech či částech výuky?

V jakých předmětech nejčastěji?

Z jakého důvodu a jaký má dopad?

Ovlivňuje používání prvků muzikoterapie věk žáků, jejich postižení či něco jiného?

Při práci s jakými žáky užíváte nejčastěji prvky muzikoterapie?

Využíváte ji při skupinové či individuální výuce? Můžete zdůvodnit?

Všímáte si nějakých změn u žáků, když využíváte prvky muzikoterapie? Můžete popsat tyto změny?

Praktické a etické problémy při výzkumu

Právě při pozorování můžeme narazit na výrazný problém. Tím je míněn pozorovatel, který může působit negativně na žáky nebo i na učitele, způsobovat nesoustředěnost žáků, vzbuzovat pozornost a celkově rušit výuku, která se pak může lišit od běžné hodiny. Z tohoto důvodu pak nebude pozorování objektivní, protože výuka bude narušena a nebude probíhat stejně jako při běžném vyučování.

Dalším problémem je v jaké míře bude moci být realizován rozhovor s žáky. Je možné, že komunikace s nimi nebude možná nebo pouze za pomoci pedagoga. Může také nastat situace, kdy žák nebude mít zájem spolupracovat a hovořit s cizí osobou.

Rozhovor, pozorování

Základní škola speciální, rozhovor s pedagogem (úryvek)

Jak přistupujete k zapojení muzikoterapie do výuky?

Pokud se zaměřím na muzikoterapii, tak já to používám často, jako každý den, a to z toho důvodu, že hrají na kytaru, děti dostávají do rukou různé nástroje, je to jednoduché a efektivní, můžou se zapojit všichni, a baví je to.

V jakých hodinách nebo částech dne muzikoterapie využíváte?

To se takto nedá říct, podle nálady a situace, jak jsou děti naladěni, většinou ráno.

Ráno?

Ano, děti pak naladím do dalších činností, je to dobrá nálada a motivace, děti pak už ví, co je čeká, ale není to vždycky, někdy to nepoužiji.

V jakých situacích to nepoužijete?

Tak když máme hodně práce a není čas, spíše je to vyplnění, doplnění, taková výpomoc.

Takže se nedá říct, že prvky muzikoterapie používáte jen v určitých vyučovacích hodinách?

Nee.

Má na užití prvků muzikoterapie vliv postižení žáků?

To je spíše otázka pomůcek, podle toho jak jsou schopni, podle úchopu, bubínky dostanou schopnější nebo tam pak jsou štěrchátka a tak, taky zaleží na repertoáru, složitější písničky, starší nebo novější.

Takže hodně zpíváte a hraje. A co třeba tanec nebo poslech hudby?

Pro mě je to hodně nejjednodušší s kytarou, tanec taky, ale jen v hodinách hudební výchovy a co bylo dále?

Poslech hudby?

To spíš ne, děti si řeknou oblíbenou písničku a spíše se ji pak snažíme naučit a hrát. Že bychom jen seděli a poslouchali to spíš ne.

Pracujete tedy pouze skupinově nebo i individuálně?

Skupinově, já nemám prostor pracovat individuálně, je to kolektivní práce.

Všímáte si nějakých změn u žáků, když využíváte prvky muzikoterapie? O jaké změny jde?

Pro mě je to silně motivační prvek, dělat vůbec něco ve škole, dále se také učí vyslovovat, zábavná forma mluvení pro děti s poruchou řeči. Ale hlavně je to prostě motivace chodit do školy, je to spíše zábavný prvek.

Působí to jako motivační prvek na všechny žáky?

Jo, je to relativně bez výjimky, někdy na to nemají náladu, pak to stopneme dřív, ale jinak to působí relativně dobře na všechny.

Můžete mi popsat konkrétní situaci?

Jakou konkrétní situaci? Jak to vypadá?

Ano

Tak děti se ráno setkají, já už mám připravenou kytaru, rozdáme si štěrchátka, zeptám se jich co si chtějí zahrát, většinou to jsou dvě takové písničky, jedna bývá hodně jednoduchá, typu, jako lidovky a pak nějaká moderní, ale česká. Takže si je zahrajem a pak probíhá normální výuka. Někdy si zahrajem i během dne, když jsou unavení a moc se jim do ničeho nechce.

A pak se jim chce více?

Jo, je to jednoznačná motivace pro ně, občas jsou ty apatický, takže na toto, zatím se to nehrálo, funguje to, trošku se u toho pohybují, opravdu je vidět, že je to baví.

Vidíte ještě nějaké další změny kromě motivačního prvku?

Tak ono to není jako, on je takový hlavní.

Používáte muzikoterapii i jako odměnu?

Jo, to rozhodně, to se dá říct, ne moc často, oni ví, že si stejně zazpíváme, takže aby je to nějak nezklamalo. Ale někdy to platí, že když rychle zvládneme tohle, tak nám zbude čas si něco zahrát a zazpívat. Tak to jsou pak moc šikovní.

V jedné ze tříd byla realizovaná speciální hodina zaměřena na muzikoterapii, ovšem pozorování se nezdařilo. Pedagog musel ukončit hodinu, protože žáci absolutně nespocovali. Problém byl právě v přítomnosti cizí osoby – pozorovatele a zaznamenávání hodiny na videokameru.

Námět k modifikaci výzkumného návrhu

Pozorování bylo neúspěšné, protože pozorovatel narušoval výuku svoji přítomností a žáci nebyli schopni se soustředit a pracovat jako při běžné hodině. Vhodným řešením je

navštěvování třídy pozorovatelem pravidelně, aby si žáci na jeho přítomnost zvykli. Později se pak může pozorování opakovat. Třída už nebude vnímat přítomnost pozorovatele rušivě a pozorování bude možno realizovat.

Další možností je také vyhledat třídu, kde jsou na přítomnost „cizích lidí“ zvyklí a kde nebude pozorování působit negativně.

Seznam literatury

HALLAM, S.; CROSS, I.; THAUT, M. *The Oxford handbook of music psychology*. Oxford : Oxford University Press, 2009. 585 s. ISBN 9780199298457.

KANTOR, J.; LIPSKÝ, M.; WEBER, J. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2009. 295 s. ISBN 9788024728469.

MÁTEJOVÁ, Z. *Muzikoterapia v špeciálnej a liečebnej pedagogike*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992. 202 s. ISBN 80-08-00315-4.

MÜLLER, O. a kol. *Terapie ve speciální pedagogice: Teorie a metodika*. Olomouc, 2005. 195 s. ISBN 80-244-1075-3.

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2006. 404s. ISBN 80-7315-120-0.

PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. 234 s., ISBN 80-85931-65-6.

PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. *Terapie ve speciálně pedagogické péči*. Brno: Paido, 2001. 165 s., ISBN 80-7315-010-7.

SLOVÍK, J. *Speciální pedagogika*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2007. 160 s., ISBN 978-80-247-1733-3.

ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2007. 377 s. ISBN 9788073673130.

VALENTA, M., MÜLLER, O. a kol. *Psychopedie*. Praha: Parta, 2007. 386 s. ISBN 978-80-3720-099-2.

Téma je určitě zajímavé, ale budete-li chtít výzkum realizovat, doporučuji vše ještě jednou promyslet. Líbilo se mi, že jste provedla rozhovor s učitelem a napadlo mě, jestli by nebylo lepší zkoumat to, jakým /různým/ způsobem učitelé s muzikoterapií pracují v hodinách s mentálně postiženými žáky – třeba formou několika případových studií. Zkoumat vliv terapie na efektivitu výuky takovým způsobem, jak navrhuje, není vhodné.